

O'zbekiston Respublikasi
Oliy va O'rta maxsus ta'lim vazirligi

Mirzo Ulug'bek nomidagi Samarqand davlat
arxitektura qurilish -instituti

“Arxitektura” fakulteti

“Kasb ta'limi” kafedrası

Bitiruv malakaviy ishining
TUSHUNTIRISH XATI

Mavzu: Rangtasvirda ijodiy miniatyura ishlash va shu mavzuda
dars berish uslubini yaratish.

Kafedra mudiri: dots. Raximov A.Q.

Raxbar: K.o'qt. Abrayev K. Sh.

Bajardi: Ravshanova Kumush
401 – KT (s) guruhi
talabasi

Samarqand 2014 yil.

MUNDARIJA:

Kirih

Mavzuni asoslash

O'quv uslubiy qism

Xayotiy faoliyat xavfsizligi

Atrof muxit muxofazasi

Xulosa

Illyustratsiyalar

Adabiyotlar

Milliy istiqlol mafkurasi xalqimizning azaliy an'analariga, udumlariga, tiliga diniga, ruhiyatiga asoslanib kelajakka ishonch, mehr oqibat, Insof, sabr-toqat, adolat, marifat tuyg'ularini ongimizga singdirish lozim.

I.A.Karimov

Kirish

So'ngi paytlarda yoshlarni badiiy mehnat va kasb-hunar ta'lim orqali tarbiyalash borasida davlatimiz rahbariyati tomonidan bir qator qonun va farmonlar qabul qilindi.

“Ta'lim” to'g'risida”gi qonun, kadrlar tayyorlash milliy dasturi, Xalq badiiy bezagi, hunarmandchilik va amaliy san'atni yanada rivojlantirishni davlat yo'li bilan qo'llab-quvvatlab chora-tadbirlari to'g'risidagi O'zbekiston Respublikasi farmoni shular jumlasidandir.

Go'zallik olamiga kirib uni his qila olishni rivojlantirish, san'at asarlarini tushunadigan tarixiy, me'moriy obidalarni qadirlaydigan, uni o'z qorachig'idek saqlab kelgusi avlodlarga yetkazadigan u bilan mag'rurlanadigan, ona tabiat go'zalliklaridn bahramand bo'ladigan yoshlarni barkamol avlod ruhida shakllantirish maqsadida har bir o'quv fani imkoniyatidan ayniqsa bilim doirasini kengaytirish maqsadida xizmat qiladigan va katta tarbiyaviy kuchga ega bo'lgan adabiyot, estetika kabi fanlardan unumli foydalanish kerak.

“Miniatyura” fani maqsadi va vazifalari “Miniatyura” kursini o'qish davomida talahalarga miniatyura san'atining tarixiy rivojlanishidan tartib, miniatyurachi rassom, ularning hayoti va ijodiy faoliyati miniatyura maktablari, ularning bir-biridan o'zaro farqi, ishlash texnologiyalari, miniatyura ishlashda foydalaniladigan asbob uskunalar, xomashyolar, buyum yasash texnologiyasi, buyumga ishlov berish texnologiyasi, laklash va uni quritish mahalliy materialga miniatyura ishlash, miniatyurali naqsh chizish texnologiyasi, devorga miniatyura

ishlashga bo'lgan nazariy va amaliy bilimlarni o'rgatadi shular barobarida mazkur fan quyidagi aniq o'quv – tarbiyaviy masalalarini o'z oldiga maqsad qilib qo'yadi.

Talabalarga axloqiy-g'oyaviy mehnat va estetik tarbiya berish.

Usta shogird odoblarini va milliy ananalarini davom ettirishni o'rgatish, miniatyura san'ati bilan tanishtirish orqali Sharq amaliy san'at go'zalliklarini falsafiy ruhiy va tarbiyaviy qirralarini o'rgatish. Miniatyura san'atining nazariy va amaliy o'rganish. Talabalarga miniatyura fanini o'rgatish orqali ularning ijodiy va qo'shimcha ta'limda miniatyura fanini o'qitish metodikasi hamda maqsadini ochib berish. Talabalarni umumta'lim va qo'shimcha ta'limga fikrlashga o'rgatish.

Qadimiy va hozirgi miniatyurachi rassomlar hayoti ularning ijodiy faoliyati Sharq halqlari miniatyura maktablari O'rto Osiyo miniatyura sanat Samarqand, Buxoro miniatyura maktabi namoyondalari ijodini o'rganish.

Miniatyura fanida ishlatiladigan asbob – uskunalar (qalam, o'chirg'ich, miniatyura, ranglar, vatmin, pigmentlar siyoh qalam va cho'tkalar) ularni ishga tayyorlash va ulardagi foydalanishni o'rgatish xom ashyolar yog'och, tunuka, teri, qog'oz va boshqa materiallardan foydalanish va buyumlar yasash texnologiyasi.

Mustaqil kompazitsiya tuzish talabalar ijodkorlik g'oyaviy fikrlash qobiliyatini o'stirish. Turli mavzularda kompazitsiyalar yaratish. Yangi uslubda ranglar yechimini uslubini yaratishga o'rgatish.

Quticha yasash uchun zarur asbob-uskunalar va ulardan foydalanish. Kley, qum, qog'oz, moy va suv bo'yoqlari, laklar, mo'y qalamlar hamda qog'oz, yog'och, faner, metal, spool, chinni, plasmas va boshqa xom ashyolarning o'ziga xos xususiyatlari. Ulardan turli geometrik shakllarda qutichalar yasash uslublari, elektr asboblardan foydalanish texnika xavfsizligiga qat'iy rioya qilish.

Mavzuni asoslash

Mavzuni asoslash

Miniatyura san'atining asosiy mazmini, mavzu mazmunini xalq kitobxon tasavvuridan kelib chiqib tasvir etishdir.

Miniatyura san'ati tarixda eng ko'p rasmlar Firdavsiy "Shoxnomasi"da ishlangan ammo adabiyotda eng ko'p nazari Nizomiy "Xamsa"siga yozilganidek, kitobat san'atida shoir dostonlarini xam juda ko'p rasmlar ishlangan tojik olimsasi L.N. Dodxudoyevaning bergan ma'lumotiga ko'ra chet el fanlarida Nizomiy dostonlariga ishlangan 2057 miniatyura mavjud.

Nizomiy asarlarida ishlangan miniatyuralar shunchalik kanon tusiga kirib qolganki, keying davrda yaratilgan "Xamsa"larda xuddi ana shu epizod bo'lmasada, ananaviy syujetli miniatyura ishlanabergan. Masalan: alisher Navoiy "Xamsa" sining 1240-1824-1825 yilda Qo'qonda ko'chirilgan qo'lyozmasi X.S.Sulaymanov nomidagi qo'yozmalar institute Buzoq ko'tarib zinadan chiqib ketayotgan Fitna epizodi cho'milayotgan shirinni Xusrav ko'rishi. Shiringa Xusrav partretini ko'rsatish. Shiruya tomonidan yuborilgan qotil Xusaravni o'ldirmoqda, Iskandar nushoba huzrida mazmundagi miniatyuralar ishlangan. Baholangki bu epizodlar Nizomiy dostonlarida mavjud bo'lib Alisher Navoiy asarlarida yo'q. Nizomiy "Hamsasi" adabiyot tarixida yaqin va O'rta Sharq adabiyoti taraqqiyoti yo'llarini belgilab bergan bo'lsa, tasviriy san'atda ham miniatyuralar tematikasini aniqlab ananaviy kanon yaratilishiga asos bo'ldi.

Miniatyura san'ati arab sharqiy Eron va Osiyo halqlarining islomgacha (VII - VIII) asrlar bo'lgan devoriy suratlar haykalsozlik amaliy san'at kabi qadimiy san'atning teran ildizlariga borib taqaladi. U uzoq taraqqiyot yo'lini bosib o'tib o'rta asrlarda ya'ni yetuk feodalizm davrida o'z rivojining cho'qqisiga ko'tarildi. Miniatyurachi rassomlarning asosiy vazifasi qahramon, jangchi, go'zal va h-k larni tasviriy "ekvivalentini" yaratishdi. Masalan Firdavsiy qahramoni Rustam, hamisha yo'lbars terisidan va uning boshidan yasalgan dubulg'aga tasvirlanadiki bu uning misilsiz kuch quvvatidan dalolatdir. U qachon va qayerda chizilganidan qat'iy nazar

biz uni “Shohnomaning” barcha miniatyuralaridan ustun qo’yamiz. San’atda inson obrazi jamiyat taraqqiyotning tarixiy shart sharoitlari mazkur davrga xos insonga munosabatni belgilovchi axloqiy va estetik tasavvurlar bilan uzviy bog’langandir. Ushbu albom materiali asosida asrlar davomida shariyatda va nasriy asarlarda insonga xos bo’lgan munosabat qay tarzda o’zgarib borgan va bu hol tasviriy san’atda qanday ta’sir etganini kuzatish mumkin. Adabiyotda insonni tasvirlash masalasiga munosabat “Ro’dakiy (1441-yil vafoti)” ijodidan boshlanganini bilamiz. Uning ijodida ayniqsa “Qarilikdan shikoyat” qasidasida real insonga yaqinlashishga intilish yorqinroq ifodalangan. Ro’dakiy o’zining ba’zi asarlarida boshqa saroy shoirlari singari garchi haqiqatdan uzoqroq odil shohning odatiy obrazini yaratgan bo’lsa ham uning ijodidagi eng muhim hislat diqqat markazida o’zning kunlik shodligi va g’am g’ussalariga ega jamiyat bilan aloqadorlikda bo’lgan real insonning turishidir.

X asrning ikkinchi yarmi XI asr boshlarining boshqa bir buyuk shoiri Firdavsiy o’zning “Shohnoma” asarida mavzu qilib epik dostonlar suyujielarini oladi. Bunda u ko’proq maqsadga yo’naltirilganlik va murosasizlik xislatlarini saqlashga intiladi.

Shu tarzda fors tilida yaratilgan adabiyotda ikki ijodiy prinsip ko’zga tashlanadi voqelikka yondashish yoki realistic ideal qahramon to’g’risidagi tasavvurlar qator muqarrar hislatlar orqali hosil qilinadi. Ideal qahramon qanday bo’lishi lozim bo’lsa, shu tarzda tasvirlanadi. O’rta asr shoiri ijobiy va salbiy personajlarga nisbatan o’z qarashlarini berishga intilmasdi. O’sha davrning Unsuriy, Farruhiy, Manuchehriy kabi saroy shaoirlari mathiyalarida o’zlari “Mu’ta” hukmdor va amaldorlarning qator to’la qonli siymolarini to’laqonli yaratadilar. Firdavsiyning bir qoliplardagi qahramonlari bilan saroy shoirlari madh etgan shaxslr orasida farq bor. Firdavsiy estetik va ahloqir ideal yaratadi. Qasidago’y shoirlari o’z hukmdorlarini Rustamga xos hislatlar bilan ta’riflashga voqealar haqiqatiga kelganda adashmagan bo’lsalar kerak. Ular har holda gunohkor real shaxs bilan haqiqiy basharalarini yopib kelgan. Keying asrlarda

sharqning atoqli shoirlari estetik va ahloqiy ideallarini tasvirlash uchun Xusrav va Shirin, Layli va Majnun, Iskandar (A.Makedonskiy) larning ananaviy obrazlaridan foydalangan. Sharqning ulkan shoirlaridan biri Nizomiy Ganjaviy (1141-1203) ma'naviy va ruhiy kamolot ishtiyoqida inson tortgan azob uqubatlarini tasvirlab ananaviy syujetla orasida chuqur falsafiy xulosalarga keldi. Nizomiy sheriyatida inson obrazi umumlashma obraz bo'lib har-bir personaj u yoki bu xislatlar namunasi hisoblanadi. Nizomiy va shu mazmundagi asarlar yozgan shoirlar hayot tarzini eslatadi shuning uchun misavvirlarning Majnuni, so'fiylarning ananaviy kiyimi jundan to'qilgan xirqada tasvirlanishi bejiz emas. Bu hol Nizomiyni so'fiylik g'oyalarining tarafdori va targ'ibotchisi deyishga asos bola olmaydi. Uning inson va jamiyatda bo'lgan munosabati so'fiylik ideallariga yoddir. Maxsus topshiriqni bajarar ekan shoir o'z qarashlarini ifodalash bilan birga mavjud ananani aks ettirgan edi.

Adabiyotning bundan keying taraqqiyoti so'fizm mafkurasining tobora kuchaya brogan tasirida o'tdi. Uning asosiy qoidasi dunyo o'z holiqini o'rab turgan qobiqdir. Haqqa yetmoq tangriga yetmoqni yoki koinotning aldoqchi rangbarangliklarini inkor etib fikru zikrini unga qaratmoqni taqazo etadi. Anashi g'oya insonga bo'lgan munosabatni belgilagan. Sharqning eng barkamol shoirlari o'z asarlarida Nizomiy dostonlarida ifodalangan g'oyalarini taraqqiy ettirib axloqan pok inson qiyofasini. Yaratishga intildilar. Sharq sheriyatining mashhur asarlarida shuningdek odil shoh obrazi. Rivojlanishiga davom etdi. Bu jihatdan Amir Xusrav Dehlaviy (vafoti 1325), Alisher Navoiy (1441-1501), Abdurahmon Jomiy (1414-1492) ijodlari ajralib turadi. Insonning sheriyatdagi shuningdek aziz avliyolar manqibidagi unumlashma majoziy tavsifi janriga bo'lgan ixlos belgisidir. Shuning uchun ham biz adabiyotning realistic sohasi bo'lmish. Tarixiy solnomalaridagi inson tasviriga murojaat etamiz. Inson tasvirlashdagi realistlik moil Abdulfayz Bayhaqiy tomonidan XI asrning ikkinchi yarmida yozilgan "Tarixiy Mas'udiy" solnomasida o'zining yorqin ifodasini topdi. Agar ro'dakiy har bir kishiga va yoshlikning muhim belgilarini tasvirlasa Barhaqiy shaxsni unga o'xshagan kishilar toifasidan ajratib olib ko'rsatadi. Barhaqiy ijodining muhim va

beqiyos jihati insonning ruhiy holatini berish ga intilishdir. Shu maqsadda u ba'zi voqealarni guvohlar tilidan hikoya qiladi. Solnomaga ichki monologni kiritadi. Barhaqiy solnomasi birormarta ham bezatilmagan buning ustiga uning kattagina qismi yo'qolgan. Bu hol haqqoniy tasvir keying davrlarda shoiru yozuvchilarni qiziqitirmay qo'yganidan dalolat. Solnomalarda odil shox obrazini yaratish ananasi rivojlantiriladi. Biroq solnomachilar Iskandar siyoqli ayrim shaxslarga murojaat eta olmasdan unga xos xislatlarni muayyan hukumdolar shxsiga nisbatan berganlar. Solnoma real arboblr to'g'risida hikoya qilsa ham unda unsonning shartli obrazi yaratldi. Kopincha farz bo'lgan xislatlar berildi. Bunga Barhaqiyning real siymolar yaratishdagi tajribasidan foydalanilmadi. Masalan osil shoh siymosi odatda barcha mushkullarni qilich kuchi bilan hal qila oluvchi botir pahlavon istedodli sarkarda hislatlariga ega bo'ladi. Bundan tashqari shu hukmdor tangri inoytiga etiqod qilib kunu tun nomozni kanda qilmaydigan musulmon qiyofasida ham ko'rinadi. Shu tahlid tarixiy shaxs ikki xil obrazga bo'linadi. Bahodir pahlovon va xudojo'y podshox muayyan adabiy personajni turli qiyofada tasvirlashda musavvir turli tasviriy usullardan foydalanadi masalar Nizomiyning "Iskandarnoma"sida suratlarda bosh qahramon turlicha tasvirlanadi chunki ba'zi vaziyatlarda uning qahramoni kuch qudratning ramzi bo'lsa boshqa o'rinda odatda shavqatlilik ajratib turadi. Mashhur tarixchi Rashididinni olaylik mo'g'illar hujumi tufaysi sodir bo'lgan voqealarni tasvirlar ekan mo'g'ul xonlarining tugal qator obrazlarini yaratadi. Biroq istar-istamas o'zi keltirgan faktlar va yaratgan odatiy obraz xislatlariga ba'zan zid bo'lib tushadi va ya'ni butunlay buzadi.

XIII asr solnomalaridan umumiy ofat ramzi mujassamlashtiriladi. Bu qiyofada gunohkor insonlar ostiga yuborilgan tangrining g'azabi jazosi deb ta'rif etilgan. Chingizxonda ko'rsatilgan Sulton Jaloliddin Xorazmshoh obrazi unga qaramaqarshi qo'yiladi. Shunday qilib solnomachilar real insonning takrorlanmas o'ziga xosligini ichki dunyosini qyta tiklashdan uzoqlashib tariy arbobni ma'lum guruhdagi odamlarni avstrak vakiliga aylantirish yo'lidan boradilar. Davr o'tishi bilan solnomaga barcha qarama qarshiliklari bilan tirik insonni mustasno qilish kuchayib boradi. Yazdiniy "Zafarnoma" nomli solnomasida yaratilgan Temur

siymosi bunga misol bo'la oladi. Sirtan Temur ideal hukmdor bo'lgani uchun zarur bo'lgan barcha xislatlar egasi ma'lum jismoniy kamchiliklarga qaramay u baquvvat yakkama-yakka jangga hech ikkilanmay chiqadigan mard kishi qiyofasida tasvirlanadi. Misilsiz toshbag'irligiga qaramay u oqil va shavqatli hukmdor tarzida tasvirlanadi. Ammo ramziy usulda to'leyni belgilash va boshqa yo'llar bilan Yazdiy Temur siymosida ikki sifat qutbini mujassam etadi haqiqiy hukmdor va yovuz odam. XVII – XIX asrlar forsiy shariyatida real insonga nisbatan befarqlik kuzatiladi shoirlar nom qozonishga intilmaydilar odatda asarlari sanasini ham, geografik nomlarini ham o'z yaqin;ari haqidagi malumotlarni bermaydilar.

O'quv uslubiy qism

**SAMARQAND VILOYAT HOKIMLIGI
O'RTA MAXSUS KASB – HUNAR TA'LIM BOSHQARMASI**

**O'QITUVCHINING TAQVIM
MAVZU REJASI.**

Samarqand – 2014 y.

25

Самарқанд вилоят ҳокимлиги
Ўрта махсус, касб-хунар таълим бошқармаси

Ўрта махсус, касб-хунар таълим муассасининг номи Ўрта махсус, касб-хунар таълим муассасининг номи коллежи

«Тасдиқлайман»
ўқув ишлари бўйича
директор ўринбосари

« 30 » август 2014 й.

Ўқитувчининг тақвим мавзу режаси.

Фан номи :

Miniaturora

Мутахассислик :

Амалий юн'ат

Ўқитувчи :

Насиба Насиба

Ўқув режаси бўйича.

№	Мутахас- сислик- лар.	Гуруҳ	Умумий соат	Олдин ўтилган		Режалаштирилган соат				Шундан			Қим томонидан тасдиқланган
						семестр	семестр	назарий	амалий	Назорат турлари			
										Ж.Н	О.Н	Я.Н	
1.	6140011	210	39	—	—	14	22	6	33	—	1	1	11-
2.	6140011	211	39	—	—	14	22	6	33	—	1	1	11-
3.	6140011	212	39	—	—	14	22	6	33	—	1	1	11-
4.	6140011	213	39	—	—	14	22	6	33	—	1	1	11-
5.	6140011	214	39	—	—	14	22	6	33	—	1	1	11-

Тақвим мавзу режа Махмуд фан
кафедрасининг мажлисида муҳокама қилинди ва тасдиқланди.
2012 йил 30 август мажлис баёни

Кафедра мудири:

Ровошбекова В
(фамилияси, исми, шарифи)

Вовш
(имзо)

Машғулоти №	Дарс ўтилган сана	Бўлимлар ва мавзулар номи	Дарс соати	Машғулотлар тури ва шакли
1	2	3	4	5
1	5.03.14	Кичик. муштағиллигининг илк кунларида муштағиллиги ва санат нинг ривожланиши	2	назарий
2	07.03.14	Ўзбекистон рес. дамулоқ қол амалий сан'ати министрларнинг ривожланиши тарихи	2	назарий
3	11.03.14	Кичик. муштағиллигининг сан'атининг тарихи	2	назарий
4	15.03.14	Кичик. муштағиллигининг сан'атининг тарихи	4	амалий
5	17.03.14	Кичик. муштағиллигининг эстетик тарихи	4	амалий
6	20.03.14	Ўзбек - шогирд сан'атлари	4	амалий
7	23.03.14	Ўзбек - шогирд сан'атлари	6	амалий
8	27.03.14	Ўзбек - шогирд сан'атлари	6	амалий
9	31.03.14	Ўзбек - шогирд сан'атлари	7	амалий

Ҳаме: 34

Кўргазмали куроллар ва техник воситалар	Мустақил иш тури	Уй вазифаси ва адабиётлар	Фанлараро боғланиш (фан, мавзу)	Изоҳ
6	7	8	9	10
1) miniatyura ishlohi ketma- ketligi	miniatyura ustida ishlash	miniatyura oid material toplash	miniatyura rang tas- viri	
2)		Grafika, miniatyura ishlohi organik	Beloviz rang tas- viri	
3) miniatyura ishlohi uchun kerakli as- boblari	miniat- yura kompozit yasitaga sini shu ishlohi	miniat- yura kerakli birlashtirish ishlohi	rang- tasviri	
4) miniatyura turidagi oid plakatlari		Adabiyot larini oqitish	Ranglar tasviri	
5)		C. Abdur- relov miniatyura larini oqitish	Ranglar tasviri	
6)		R. Bekzod miniatyura larini nusxa kopye qilish		
7) miniatyura janri ishlohi asarlari nusxa kopye qilish				

Ўзбекистон Республикаси Олий ва Ўрта
Махсус Таълим Вазирлиги
Ўрта Махсус, касб-хунар таълим маркази
Самарқанд вилоят ўрта махсус, касб-хунар
таълим бошқармаси.

*Samarqand Qizilish milliy kasb-
mandchilik kasb-hunar kollegi*
(коллеж номи)

Maxsus fan

(кафедра номи)

2013-2014 ўқув йили

**ЎҚИТУВЧИНИНГ ШАХСИЙ
ИШ РЕЖАСИ.**

С а м а р қ а н д – 2 0 1 4 й.

Самарканд вилояти урта махсус, касб
хунар таълим бошкармасининг 2005 йил
20 сентябрдаги 226-сонли буйруғига илова

«ТАСДИҚЛАЙМАН»
« _____ » _____ 2014 йил.

_____ кафедраси
Ўқитувчи Навходова Рамис нинг
Ўқитувчининг тоифаси (лавозими, илмий даражаси, унвони) фамилияси, исми, шарифи

2013 - 2014 ўқув йилида бажариладиган

ШАХСИЙ ИШ РЕЖАСИ.

Шахсий иш режа кафедранинг
2014 йил 30-август даги
«1» сонли мажлиси йиғили-
шида муҳокама қилинди.

Кафедра мудирини _____

(фамилияси, исми, шарифи)

Шахсий иш режани
қабул қилдим _____

Навходова Рамис
(ўқитувчининг ф.и.ш.)

Рамис
(ИМЗО)

1. Ўқув ишлари.

28

Таёрлов йўналишлари, Гуруҳлари рақами, Ўқувчилар сони	Ўқув ишлари турлари													
	Назарий машғулот	Амалий машғулот	Лаборатория ишлари	Консултация	Амалиётга рахбарлик			Курс иши (лойихаси)	Кафедра мудир	Гуруҳ рахбарлиги	Битирув ишига	ДАК ишида катнашиши	Диплом ишига тақриз	Кабинет мудирлиги
					Уқув	Ишлаб чиқариш								
Кузги семестр														
6140011 210-15	6	11												
6140011 211-20	6	11												
6140011 212-20	6	11												
6140011 213-20	6	11												
6140011 214-15	6	11												

Изох: Назарий ва амалий машғу-
лотлар қўшилди: $30 + 55 = 85$ соат.
5 та гуруҳга бўлинди: $85 : 5 = 17$ соат.
1-йиллик ҳажми:

Таёрлов йўналишлари, Гуруҳлари рақами, Ўқувчилар соли	Ўқув ишлари турлари													
	Назарий машгулот	Амалий машгулот	Лаборатория ишлари	Консултация	Амалиётга рахбарлик			Курс иши (лойихаси)	Кафедра мудири	Гуруҳ раҳбарлиги	Битирув ишига	ДАК ишида катнашиши	Диплом ишига тақриз	Кабинет мудирлиги
					Ўқув	Ишлаб чиқариш								
Баҳорги семестр														
6140011														
210-15	-	22												
6140011														
211-20	-	22												
6140011														
212-20	-	22												
6140011														
213-20	-	22												
6140011														
214-15	-	22												

Изоҳ: Ўқув йили бўйича 5 гуруҳга
кўпроқ таълим
39x5 = 195

2. Илмий – услубий ишлар.

№	Бажариладиган ишлар	Муддат		Режадан ташқари ишлар	Изох
		Режа	Амалда		
1.	Мо'шга ташқари б'фис ва			амалий	
2.	боғда тау. қўриқ	h dovo'mid		дав	
3.				мо'ш	
4.	Миниатюрада			боғ	
5.	миха қўриқ			б'фис ас	
6.	ишларини рикта			мо'ш	
7.	б'фис			да ид	
8.				материал	
9.				тар жам	
10.				тан.	

3. Илмий тадқиқот ишлари.

№	Бажариладиган ишлар	Муддат		Режадан ташқари ишлар	Изох
		Режа	Амалда		
1.	Ғишлардаги иш	Дав		илмий тад	
2.	бидоли талқин	б'фис		қўриқ	
3.	да тарқатилди	жам		боғда ид	
4.	иш ва иш	иш		тау жам	
5.	тадқиқот ишлари			режадан ташқари	
6.	да жалб қилиш			материал	
7.				мо'ш	
8.				боғ	
9.				иш	
10.				иш	

4. Ташкилий услубий ишлар.

№	Бажариладиган ишлар	Муддат		Режадан ташқари ишлар	Изох
		Режа	Амалда		
1.	б'фис ва тарқат	иш да		ташқари	
2.	иш ва тарқат	иш да		иш	
3.	иш ва тарқат			иш	
4.	иш ва тарқат			иш	
5.	иш ва тарқат			иш	
6.				иш	
7.	иш ва тарқат	иш		иш	
8.	иш ва тарқат	иш да		иш	
9.	иш ва тарқат			иш	
10.					

5. Маънавий – маърифий ва тарбиявий ишлар.

№	Бажариладиган ишлар	Муддат		Режадан ташқари ишлар	Изоҳ
		Режа	Амалда		
1.	Miniatyura janri haqida	mart			
2.	ma'lumot berish				
3.					
4.					
5.	Kiloyatimis va shakrimis, misol	aprel			
6.	laridagi miniat				
7.	yura jamlari				
8.	haqida ma'lum				
9.	met yigish				
10.					

6. Очик дарслар жадвали.

№	Мавзуси	Бажарилиши		Изоҳ
		Қайси гуруҳ	Муддати	
1.	Miniatyura janri			
2.	da rangtasvirlar	210	mart	
3.	rol.			
4.				
5.	O'zbekiston miniat			
6.	yurachi rammlari	214	may	
7.	ijodida miniatyur			
8.	va janri			
9.				
10.				

« Miniaturadan niska köchirish »
мавзудаги дарснинг матни

Сана 15.03.14 гуруҳ 210 фан Miniatura
Дарсга қатнашаётган талабалар сони 22
Фан ўқитувчисининг исми шарифи Kovshanova Rimish
Дарс мавзуси Miniaturadan niska köchirish

Дарснинг мақсади:

- а) Таълимий Miniatura ishlashda kerak-
holladigan bilim könikma va
isbatlarning shakllantirish
б) Тарбиявий Miniatura ishlash
orqali talabalarga mehnat könik-
malarini rindirish
в) Ривожлантирувчи Talabalarga miniatyura
ishlash mahoratini rivojlantirish
in ifati samaradorligini shakllantirish
Дарсда қулланиладиган услублар: Amaliy doir o'tish usuli
Дарснинг тури: Amaliy
Дарснинг жиҳози: Targetlari materiallar

Режа:

1. Miniaturaning kompozitsiyasini
olish
2. Qalamda chizish
3. Chizilgan miniatyuraning bog'ich-
lari bog'ich ranglash

Таянч иборалар:

Miniatura — lotincha so'z bo'lib
"kichik, kichik, mo'raj" "tyura" —
chizmoq degan ma'noni bradi
Miniaturada köpincha qizil
rang ishlatiladi

ДАРС ТАХЛИЛИ

Сана 12.02.14

Дарс, уқитувчи ва гуруҳ ҳақида умумий маълумот:

Уқитувчининг Ф.И.Ш.

Фан номи

Гуруҳ 401-кў

Курс 4

Мутахассислик

Дарс мавзуси

Дарс максоди

Уқув хонасининг санитария ҳолати (тайёргарлиги)

Дарс тахлилининг максоди

Уқитувчининг дарсга тайёргарлиги:

Таквим мавзу режаси ва дарс режаси мавжудлиги

Маърузалар матни, илмий, уқув ва методик адабиётлар мавжудлиги

Кургазмали, таркатма ва техник воситаларнинг мавжудлиги

Дарснинг боришига илмий методик ва педагогик тавсиф:

Дарснинг тузилиши ва қисмларини режалаштириш

Вактдан, ёзув тахтаси (доска) дан, ёрдамчи материаллардан фойдаланиш

Уқувчининг уқув анжомлари билан таъминланганлиги

Урганилаётган мавзунинг вақт ва ҳажми жиҳатидан уқув дарсларга мослиги

Баён қилинаётган материалнинг илмийлиги, изчиллиги, тудалиги

Дарснинг ҳаётий воқеалар билан боғланиши, материалнинг уқувчилар езишга мослиги, гоёвий – сиёсий қиймати, дарснинг тарбиявий аҳамияти

Уқувнинг баён қилиш усули, мавзуни сураш, баҳолаш, янги мавзуни утган мавзуга боғлаш

Дарс утиш усуллари:

Дарс давомида утилган мавзуни сурашда, янги мавзуни баён қилишда, мустахкамлашда, якунлашда қўлланилган услуб ва шакллар ҳамда уларнинг мақсадга мувофиқлиги

Дарс давомида фойдаланилган кургазмали қуроллар

Дарс давомида фойдаланилган дарсликлар, техник воситалар

Дарсда укувчининг мустакил ишлари Kamol Mirsayev

«Ота ва Ёил»
Уйга вазифа Кўчиётас қилгани ёғди

Укитувчининг дарсга муносабати:

Гурух укувчиларининг билими, укувчиларга муомаласи, гурухни муомала эта олиши
гурух ёғди ёғди ёғди дарсга фаол
иштирок етди

Иш услуби, раҳбарлик роли, нутқ маданияти, ташқи киефаси, укувчилар уртасида обриси
ёғди ёғди кетди наво, тушунди
таловчаларни, дидактикани ёғди
борта оқди

Дарсинг жиобий ва салбий томонлари: (бунда дарс кузатувчи тахлил давомида курган ютук ва камчиликларини езиб куяди)

амалиётда дарсга таъриқлар йе
юда яхши. Дарсда ёғди ёғди
кайта юда яхши таъриқлар
йе. Дарс маънавияти оғди

Хулоса: (Илмий, методик ва педагогик тақлифлар)

Дарс режасининг бажарилиши, дарсда куйилган мақсадга эришилиши, укувчилар билимининг сифати, дарс таълимининг Давлат таълим стандартларига жавоб бериши

тушунди таъриқлар ДТБ талабларига
ағди, дарс ёғди ёғди ёғди
келажакда таъриқларни оғди

Укитувчининг илмий, методик ва педагогик жиҳатдан ерданга муҳтожлиги еки укутувчи илгор таърибасининг оммалаштиришга лойиклиги

Дарсда оғди мето-
дик ҳужжатлар ёғди ёғди ёғди
ёғди ёғди ёғди ёғди ёғди

Дарсинг самарадорлиги ва укутувчининг иш фаолиятини янада яхшилашга қаратилган илмий методик ва педагогик тақлифлар

Дарс давомида маъна ёғди
ан'анавий услублардан таъриқлар

Дарс тахлили билан танишдим

Турсинова
(ИМЗО)

Турсинова Г
(Ф.И.Ш.)

Тахлил килувчи

Турсинова
(ИМЗО)

Турсинова К
(Ф.И.Ш.)

Miniatyura

Badiiy asarlar husnixat bilan xattot tomonidan ko'chirilgan va rang-barang qilib kuzatilgan. Qo'lyozma sahifalariga oltin rang purkalgan yoki nozik naqshlar chekilgan. Matn boshlanishida mahorat bilan bezatilgan zarvaraq qo'yiladi. Boblar naqshin unvonlar bilan ajratiladi. Qo'lyozma tuzib ketmasligi uchun unga naqshin tasvirli yoki charm muqova qilingan. Ammo kitobning asosiy bezagi uning suratlari, miniatyuralari bo'ldi.

Miniatyura badiiy matn mazmuni sharhlovchi vosita sifatida vujudga kelgan va asar g'oyasini erkin bo'yoqlarda ifodalashi lozim bo'lgan. Shu bilan birg miniatyura tasviriy vositalari chiziqlar va ranglarda o'z ifodasini topgan mustaqil estetik qiymatga ham egadir. Miniatyura san'ati arab Sharqi, Eron va O'rta Osiyo xalqlarining islomgacha (VII-VIII asrlar) bo'lgan davriy suratlar paykarsozlik amaliy san'at kabi qadidmiy san'atning teran ildizlariga borib taqaladi. U uzoq taraqqiyot yo'lini bosib o'tib, o'rta asrlarda, ya'ni etuk feodalizm davrida o'z rivojining cho'qqisiga ko'tarildi.

O'rta asr adabiyoti shunchalik boy va rang barang bo'lishiga qaramay hamma asarlar ham naqsh va suratlar bilan bezatilavermagan, tanlab bezatilgan, Ro'dakiy va Umar Hayyom asarlarida kamdan - kam bezaklar mavjud. Ba'zi tarixiy solnomalar, masalan Bayhaqiy yoki Vosifiy umuman bezatilmagan. Ammo klassik adabiyotning qator asarlari musavvirlari etiborini mutassil tortib kelgan. Firdavsiy "Shohnoma"si, Nizomiy "Xamsa" si Sa'diy "Bo'ston" va "Guliston" Dehlaviy va Navoiyning Nizomiy asariga nazariy tarzda yozgan "Xamsa"lari shular jumlasidan edi. Tarixiy solnomalardan Rashiddiddinning "Jome'ut-tavoxir" Yazdiyning "Zafarnoma", Tabariyning "Tarixi rasul va muluk" asarlari tasvirlar bilan. Ko'proq bezatilgan. Turli vazn qofiyalarda yozilgan usluban va badiiy obrazlari murakkab poetic asarlarni tasviriy vositalar bilan sharhlash mushkul edi, biroq miniatyura tasvirlanayotgan asar uslubiga yarasha o'ziga xos badiiy til va obrazlar sistemasini topa oldi, muallif so'zi va fikru o'ylariga mos tomosho ekvivalentini yaratdi.

Adabiy va tasviriy obrazning hamohangligiga bahona feodal jamiyatning eng fozil vakillari bo'lmish shoir bilan musavvirning g'oyaviy estetik va ahloqiy tasavvurlarning mushtarakligi sabab bo'ldi. Bu xil tasavvurlar, mavhumlik va axloq to'g'risidagi ta'limotlar muhim o'rin tutadi. Estetik tasavvurlar Sharqda etikadan ajralmas edi. Shuning uchun komil fazilatlar egasini ma'naviy go'zal sanalardi.

Sharqning ilg'or mutafakkirlari nazdida asosiy go'zallik "Ma'naviy go'zallik", ruh bilan jismning mavzunligidir, bunda ruh asosiy o'rinni egallaydi, odam jismi esa foniyl dunyoning bir bo'lagi sifatida hech kimning etiborini tortmagan.

Ana shu tasavvurlar tufayli Sharq san'atida inson badanining realistik tasviriga qiziqishmagan, bu esa o'z navbatida uni tasvirlashdagi shatlilikka olib kelgan.

Adabiyotda bo'lgani kabi miniatyura san'atida ham inson obrazi yuqorida zikr etilgan uch usul sintezi tufayli yaratildi: shartlilik, odob, muomola va realistic detallar.

Musavvir shoir singari dunyoni qanday mushohada qilgan bo'lsa shu tarzda emas, balki o'z zamonasi mafkurasidan kelib chiqib, qanday bo'lishi lozim bo'lsa shunday tasvirlaydi. Adabiyotda bo'lgani kabi bu yerda ham amaliy g'oyalar mahfoz bo'lishi lozim.

Shuning uchun musavvirni moddiy dunyoni tasvirlash. Masalasi qiziqitirmaydi. U tasvir fazoni to'g'ri tasvirlashni o'ylamaydi, hajm va perspektivani tan olmaydi, inson anatomiyasi va jussasining mutanosibliyi yoki uning hissiyotlarini berishga qiziqmaydi. Muhimi uning harakati yoki goyasini belgilash, zotan musavvir shoir darajasida fikr yurutuvchi o'qimishli kitobxonni mo'ljallaydi.

Miniatyuradagi shartlilik obraz yaratish vositalarining eng muhimi hisoblanadi. Chunki kitobxon asar g'oyasini hissiyotlari orqali, emas farosati bilan

tushunib yetadi. Ikki uch daraxtning tasviri kitobxonga voqeaning tabiat qo'ynida kechayotgani anglash uchun kifoya yoki yakkama-yakka jang tasviridan kitobxon qo'shinlar jangini o'qib oladi.

Pastdan qarab rivojlanuvchi kompazitsiya ham shartli. O'rta asr kishisi fazoni shunday "Baliqdan oygacha" deb tushgan. Vaqt ham (nuqul bahor va kuz tasvirlangan qish emas) kolorid ham (masalan: oltinrang osmon ochiq oftobli kunni bildirgan) shartli. Shunga qaramay inson ham manzara ham ashyolar ham ko'rinishlari ham o'xshatilgan chunki musavvir mavjud borliq va reallikdan qochmagan ammo reallik bunda butunlik detallarida ko'rinadi. Bezatilayotgan kitob asosiy qahramoni obrazini tasvirlashda musavvir berilgan matnga va "Bayoniy portret"ga suyangan holda tasvirning ko'zga tashlanuvchi belgilarini chizadi. Biroq adabiyot va miniatyura uchun umumiy harakat qiladi. Musavvir ideal go'zal yigitlar va qizlar belgilarini yaratadi. Ularni kulcha yuz, oq badan, ko'zlarini bodom shaklida tasvirlab, yoshini belgilariga ham ishora qiladi. Mimikasi va harakatini turlicha yasash yo'li bilan o'ta ifodalikka erishadi. Go'yo tasviriga "Tilu zabon beradi". Asosiy unsurlari doimiy, ammo almashtirib qo'yilganda yangi naqshlar hosil qiluvchi musavvir personajlarining shartli o'ziga xosligini yaratadi. Miniaturachi rassomning asosiy vazifasi qahramin, jangchi, go'zal va hokazolarni tasviriy ya'ni "ekvivalentini" yaratishdir. Masalan hukmdor e'tiborli detallardan foydalanishdan hal qilinadi. Hukmdor tasviri doimo asosda turadi. Hukmdor kiyimi hashamdor va yorqinroq bundan tashqari uni toj va jig'ali sallasi ajratib turadi. Unga nisbatan oily janoblik odillik, hukm chiqaruvchi ideal hukmdor, epchil sayyoh va jasur jangchi faylasuf xislatlariga muvofiq u hukm berayotganda qabul marosimida, ovda yoki jangda piru murshid ko'z o'ngida tasvirlanadi. Shoirlar murakkab mavhum tushunchalarni ifodalab yorqin siymolardan taqqoslash uchun foydalanilganlarida musavvirlar aksar paytlarida falsafiy xulosalardan vos kechib bo'lsa ham o'z asarlarida bunday siymolar timsolini yaratishga bag'ishlaganlar. Miniaturalar albomda keltirilgan Xofiz Sheroziy g'azaliyoti devonida ishlangan miniatyuralar bunga misol bo'la oladi. Sayohatchi to'g'risidagi mashhur asarida ishlangan ko'p sonly miniatyuralarda

musavvirni aslida asosiy personaj yoki xizmat qiziqitirmaydi. Ular diqqat markazida ajoyib manzarani kuzatayotgan turli kishilarga turli xil ta'sir qiladi.

Ko'pincha musavvirlar ramziy belgilar orqali badiiy asarlarda bayon etilgan murakkab mavhum g'oyalarni ifodalaydi. Masalan suhbat qilayotganlar oldida sarv daraxtining tasviri. Suhbatning diniy gul bo'tasi va bulbul ishqiy mavzusida ekanligining ramzidir. Bazida Amir Xusrav Dehlaviyning devonida chizilgan hayot va mamot manosi miniatyurasidagi kabi musavvir asar muallifi bilan munozaraga kirishadi. Bunday paytlarda adabiyot va tasviriy san'at uchun umumiy bo'lgan ananaviy mavzu va kompazitsiyalarga aniq detallarni kiritish qonuniyatlari kuzatiladi. Bu hol albatta shartli tasvirning yaxlitligiga bir muncha halal yetkazgan. Rashiddin Aliyazdiyning "Jome'ud tavorufida" masalan musavvir hukmdorlarning mujassam obrazini yaratar ekan tarixiy shaxsning haqiqiy qilmishlari haqida shunday faktlarni bildiradiki natijada o'zi yaratgan ideal hukmdor namunasi tasvirga putur yetadi. Masalan Behzod Nizomiy "Xamsa"sining ananaviy mavzulariga chizgan asarlarida ba'zi badiiy asarlar personajlariga o'z zamondoshlari shakli – shamoilini beradi. Muayyan mavzularni tasvirlash uchun tanlash, ulardan nusxa ko'chirish va o'rganish ba'zi kompazitsion sxemalarni va epic qahramonlarga xos belgilarini qolib tarzida qo'llashga olib keldi.

U qachon va qayerda chizilganidan qat'iy nazar biz uni "Shoxnoma"ning boshqa miniatyuralaridan mazkur belgilari orqali tanib olamiz Firdavsiyning boshqa qahramoni siyovush doimo poklik ramzi oqkiyim tasvirlanadi. Miniatyurada insonni tasvirlash evolyutsiyasi uning siymosini adabiyotdagi evolyutsiyasi shuningdek butun kitob bezash sistemasi evolyutsiyasi bilan bog'liqdir. turli davrlar miniatyura maktablarini ko'zdan kechirish natijasida ushbu aloqadorlikni bilib olamiz. XIII asr boshlari XIV asr boshlarida musavvir shoir singari inson chehrasini go'zallik idealiga muvofiq tasvirlaydi. XV asrda Behzod dahosi tufayli inson o'z qiymatiga ega bo'lgan. Kompazitsiyada unga alohida o'rin beriladigan ilgari yuzakichilikdan qochib tabiiy mutanosiblik yuzaga keldi. XVI

asrda musavvir matndan yanada uzoqlashadi uning uchun dunyo haqidagi o'z tasavvurlarini ko'rsatish muhimroq bo'lib boradi. Shuning uchun u kompazitsiyada afotr nazarda tutmagan personajlarni kiritadi. Turmush ikr chikirlariga qiziqish kuchayadi. XII asrda Yevropa tasviriy san'ati hajm va perspektivani berishga intilish persinaj his tuyg'ularini belgilash ahloqiy va etnografik xususiyatlariga e'tiborini kuchayishiga va aklassik xos belgilarida chetlanish yuz berdi. Masalan: Rustam XVII asr miniatyurasida mol terida tasvirlanmagan Siyovush esa rangli kiyimda berilgan. (Firdavsiy) "Shohnomasi"

XVIII – XIX asrlarda inson tasviri oddiylashadi, suratlar qo'pollashib ranglar uyg'unligi yo'qola boradi. Chunki qo'lyozma o'rnini yangi texnika toshbosba egallaydi. Bunday tashqi o'xshashlik adabiy prototiplarining bir tusdaligidadir ijodiy uslubning adabiyot bilan xos belgilab berish bilan asta sekin yo'qola boradi. Tasvirdagi odatiy shartlilik ramziylik va simvollardan keng foydalanishining aslida so'fiylikka aloqasi yo'q.

O'rta shaxq adabiyoti va miniatyurasi o'rta asr qo'lyozma kitob san'ati shox asarlarida o'z ifodasini topgan. So'z va tasvirning uzviy sintezi tarzida jahon madaniyatiga qo'shilgan bebaho hissadir.

“6x6x6” Metodi

Ushbu metod yordamida bir vaqtning o'zida 36 nafar o'quvchini muayyan faoliyatga jalb etish orqali ma'lum topshiriq yoki masalani hal etish shuningdek guruhlarining har bir a'zosi imkoniyatlarini aniqlash, ularning bilimlarini bilib olish mumkin. “6x6x6” metodi asosida tashkil etilayotgan mashg'ulotda har birida 6 nafardan ishtirokchi bo'lgan. Oltira guruh o'qituvchi tomonidan o'rta tashlanagn muammo masalani muhokama qiladi. Belgilangan vaqt nihoyasiga yetgach o'qituvchi 6 ta guruhni qayta tuzadi. Qaytadan shklangan guruhlarining har biriga avalgi oltita guruhdan bittadan vakil bo'ladi. Yangi shklangan guruh a'zolari o'z jamoadoshlariga avval guruhi tomonidan muammo yechimi sifatida taqdim etilgan xulosani bayon etib beradilar va mazkuz muammoni birgalikda muhokama qiladi. “6x6x6” metodining avzallik jihatlari quyidagilardir:

1. Guruhlarning har bir a'zosini faol bilishga undaydi.
2. Ular tomoniday shaxsiy qarashlarning ifoda etilishini ta'minlaydi.
3. Guruhning boshqa a'zolarining fikrini tinglay olish.
4. Ilgari surilayotgan bir necha fikrni umulashtira olish.

Eng muhimi mashg'ulot ishtirokchilarining har biri qisqa vaqt 20 daqiqa mobaynida ham munozara qatnashchisi, ham tinglovchi, ham ma'ruzachi. Sifatida faoliyat olib boradi. Ushbu metodni 5 olti yeti va hatto 8 nafar o'quvchidan iborat bo'lgan bir necha o'quvchilar iborat bo'lgan bir necha guruhlariga qo'llash mumkin. Biroq yirik guruhlar o'rtasida “6x6x6” metodi qo'llanilganda vaqtni ko'paytishga to'g'ri keladi. Chunki bunday mashg'ulotlarda munozara uchun ham axborot berish uchun ham bir muncha talab etiladi. “6x6x6” metodidan ta'lim jarayonida foydalanish o'qituvchidan faollik pedagogic mahorat shuningdek guruhlarini maqsadga muvofiq shaklantira olish layoqatiga ega bo'lish talab etiladi. “6x6x6” metodi yordamida mashg'ulotlar quyidagicha tashkil etiladi.

1. O'qituvchi mashg'ulot boshlanishidan oldin oltita stol atrofida oltitadan stol qo'yib chiqadi.
2. O'quvchilar o'qituvchi tomonidan 6 ta guruhga bo'linadi. O'quvchilarning guruhlariga bolishga o'qituvchi quyidagicha yo'l tutishi mumkin: oltita stolning har biriga muayyat obyekt surati chizilgan lavhani qo'yib chiqadi.
3. O'quvchilar joylashib olganlaridan so'ng o'qituvchi mashg'ulot mavzusini e'lon qiladi. Hamda guruhlariga muayyan mashg'ulot beradi.
4. O'qituvchi guruhlarining faoliyatini kuzatib boradi va yakuniy xulosaga keladi.

HOZIRGI DAVRDA O'QITUVCHILARNING KASBIY MAHORATINI SHAKLLANTIRISH.

Ta'lim tarbiya tizimini tubdan isloh qilish uni zamon talablari darajasiga ko'tarish milliy kadrlar tayyorlashning yangi tizimini barpo etish keljak uchun barkamol, salohiyatli avlodni tarbiyalash maqsadida: "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun va kadrlar tayyorlash bo'yicha milliy dasturni hayotga tadbqiq etish bilan davlat siyosatining ustivor yo'nalishi deb hisoblansin deyiladi. Ta'lim tarbiya va kadrlar tayyorlash tizimini tubdan isloh qilish barkamol avlodni voyaga yetkazish to'g'risidagi "O'zbekiston Respublikasi prezidentining 1997-yil 6-oktabrda qabul qilingan farmonida. Barcha sohalarda olib borilayotgan islohatlar samarasi yangicha fikrlaydigan zamona bilimlariga ega bo'lgan yuksak malakali kadrlarga bog'liq kadrlarni tayyorlash avvalo o'qituvchi murabbiylar zimmasiga yuklatilgan. Shu sababli chuqur bilimga ega bo'lgan zamonaviy o'qituvchi va kadrlar taraqqiyotimizning muhim omili sifatida qaralib kelmoqda. Kadrlar tayyorlash milliy dasturi g'oyalari amalyotda tadbqiq etish Respublika ta'lim tizimida olib borilayotgan islohatlarining muvofiqiyatini ta'minlash ta'lim masalasida faoliyat olib borilayotgan o'qituvchi, tarbiyachi ishlab chiqarish ustalarining ma'naviy qiyofasi hamda kasbiy mahoratiga bog'liqdir. O'zbekiston Respublikasida o'qituvchi kadrlarning ma'naviy qiyofasi, aqliy salohiyati hamda kasbiy mahoratiga nisbatan jiddiy talablar qo'yilmoqda. Chunonchi bu borada O'zbekiston Respublikasi prezidenti I.A. Karimov quyidagilarni qayd etadi. "Tarbiyachi – ustoz bo'lish uchun, boshqalarni aql idrokini o'stirishi, marifat ziyosidan bahramand qilish haqiqiy va vatanparvar etib yetishtirish uchun eng avvalo tarbiyachining o'zi anashunday yuksak talablarga javob berishi anashunday byuk fazilatlarga ega bo'lishi kerak".

XXI asrga kelib o'qituvchining vazifasi yanada takomillashib bormoqda. Endilikda global o'zgarishlar fan, texnika va axborot texnologiya kommunikatsiyalarining kun sayin rivojlanib borishi o'qituvchidan yuksak mahoratni, o'tkir irodani, psixologik quvvatni chuqur bilim va mulohazali

bo'lishni talab qiladi. Hozir zamon o'qituvchisiga yuqoridagi bilimlarni bo'lishini talab qiladi.

1. O'qituvchi eng avvalo masuliyatni his etuvchi tarbiyachi, tajribali notiq madaniyat va marifat targ'ibotchisidir.
2. O'qituvchi tabiatan o'quvchilarni seva olishi o'z mehrini o'quvchilar ichki dunyosi bilan bog'lay olishi ularning ham mehriga hurmatiga sazovor bo'lishi kerak.
3. O'qituvchi jamiyat ihtimoiy hayotida ro'y berayotga ijtimoiy iqtisodiy islohatlar mohiyatini chuqur anglab yetishi ularga xolisona baho berib bu borada o'quvchilarga to'g'ri asosli ma'lumotlarni doimiy bera olishi lozim.
4. Zamonaviy o'qituvchilarning ilm fan texnika va axborot kommunikatsion texnologiyalar yangiliklaridan va yutuqlaridan xabardor bolib borishi talab etiladi.
5. O'qituvchi o'z mutaxassisligi bo'yicha chuqur va puxta bilimga ega bo'lishini barcha fanlar integratsiyasini o'zlashtirib borishi. Bunda o'z ustida tinimsiz ilmiy ishlarolib obrishi talab etiladi.

Ijodiyo faoliyat olib boruvchi o'qituvchi faqatgina bolalarni muvofaqqiyatli o'qitish va tarbiyalash ilg'or o'qituvchilar ish tajribalarini o'rganish bilangina cheklanib qolmasdan tadqiqotchilik ko'nikma va malakalariga ham ega bo'lishi zarur. Muvofaqqiyatli sihlash uchun har bir o'qituvchi pedagogic mahoratga ega bo'lishi zarur. Pedagogik mahoratning asosiy qonuniyati oz mehnat sarf qilib, ulkan natijaga ega bo'lish. Ijodkorlik uning hamisha hamroxi bo'ladi.

Hayotiy faoliyat xavfsizligi

Malakaviy bitiruv ishi “Rangtasvirda ijodiy miniatyura sihlash va shu mavzuda dars o’tish uslubini yaratish” mavzusida bo’lib unda arxitekturaviy me’moriy rejaviy va landshaft dizayn yechimi masalasi qarab chiqilgan .

Diplom loyiha ishida o’quvchilarga xavfsizlikni ta’minlab yong’in va elektr xavfsizligini o’chirish zilziladan va yong’in – sochinlardan odamlarni muxofaza qilish chora tadbirlarni ko’rib chiqilgan shuning uchun ham malakaviy ishimni “Hayotiy faoliyat xavfsizligi va mehnat muxofazasi” bo’limida biz asosiy e’tiborni har qanday joyda ham, istalgan paytda ham sodir bo’lish ehtimoli bo’lgan tez-tez yuz beradigan elektr xavfsizligigina qaratiladi.

Loyiha ishlarini bajarishda ranglarni ta’siri bir xillik odamga salbiy ta’sir etib inson organizmi himoyasini va asabni markazlashuvini kamaytiradi. Ya’ni diqqatni bir yerga jamlay olmaydi.

Ishlab chiqarish estetikasining joriy qilish xonalarni va interyerni ko’zni qamashtirmaydigan rangda bo’yash, yoritish, musiqa, bezash – toliqishning oldini olishga, ruhiy fiziologik yo’nalish hisoblanadi. Ko’pchilik ishlab chiqarish binolarini yashil rangda bo’yash maqsadga muvofiq, chunki bu rang ta’sirsiz bo’lib, markaziy asab tizimini uyg’otishga ham tamirlashga ham sabab bo’lmaydi. Asabga tormozlashga ta’sir ko’rsatadigan ko’k va havo rang bo’yoqlar bilan issiqlikni ko’p ajratiladigan yoki shovqin hosil qiladigan xonalarni uskunalari bo’yash ,aqsadga muvofiq hisoblanadi.

Qizil va sariq ranglar ko’zga ta’sir ko’rsatadi, shuning uchun ulardan ishchilar qisqa ishlaydigan ya’ni sozlash va ta’mirlash ishlarini bajarish vaqtidagina bo’ladigan xonalarga foydalanish mumkin.

Biroq xona va uskunalarni bir xil rang bilan bo’yash tavsiya etilmaydi, chunki bunday bir xillik odamga salbiy ta’sir etib organizmi himoyasini va asabni markazlashuvini kamaytiradi. Bo’yoqlardan shuningdek, ishora yoki ehtiyotkorlik maqsadida ham foydalaniladi. Transpors vositalari, sexdagi jumroqlar va boshqa

uskunalarni tiniq ranglarga bo'yash, ishlab chiqarishda shikastlanish hollarining kamayishiga olib keladi.

Sex va boshqa joylarni unumli yoritish yorug'likning bir tekis tarqalishi, sexning ichki tomonlarini badiiy bezatish, chiroyli va qulay ish kiyimli toliqishni oldini oladi. Mehnatning tabiiy sharoitlarini yaxshilash, ishlab chiqarish muhitining gigienik talablariga muvofiq qilish mehnat unumdorligini oshirish yo'llaridan biri hisoblanadi.

TABIATNI MUXOFAZA QILISH

Tabiatni muxofaza qilish barchaning burchi. Bugungi kunda tabiatni inqirozga uchragani sir bo'lmay qoldi, bu inqirozning oldini olish shu maskanda. Yashayotgan har bir vijdonli kishining burchi xisoblanadi. Tabiatni muxofaza qilish yer yuzidagi butun insoniyatni baxt saodati, kelajakda yashaydigan avlod taqdiri uchun g'amxo'rlik qilishdir. Muhtaram yurtboshimiz I.A.Karimov "Butun dunyo yagona va o'zaro bog'liqdir. Bizning mushtarak burchimiz yer yuzini farzandlarimizga obod va baxtiyor yashashlarini uchun munosib qilib qoldirishdir" deb bejiz aytmagan edilar. Tabiatni muxofaza qilish deganda, butun insoniyat manfaatlarini ko'zlab, tabiatdan oqilona foydalanish, uni saqlash, qo'riqlash va tabiiy boyliklarini ko'paytirish yo'lida davlat va xalqlarning ilmiy jihatdan asoslangan kompleks tushuniladi. O'zbekiston Respublikasida istiqbolga erishganidan so'ng tabiat va uning boyliklarini muxofaza qilish ishiga ayniqsa juda katta e'tibor berildi.

Tabiatni muxofaza qilish hozirgi zamondagi eng dolzarb muammolardan biri, inson bilan tabiat o'rtasidagi va tabiat bilan inson o'rtasidagi, jamiyat bilan tevarak-atrofdagi muhit o'rtasidagi muammoning tarkibiy qismidir.

Muammoning mohiyati shundaki tabiat eng avvalo, inson uchun qo'riqlanishi kerak. Inson tabiat bilan har doim bir butunni tashkil qilgan chunki inson tabiatning tarkibiy qismidir. Inson o'zining tabiat bilan bo'lgan bevosita aloqasi orqali tabiiy muhitga juda katta ta'sir qilib kelgan. Kishining tabiatga tasiri, uning mehnat faoliyati bilan bog'liq, ya'ni kishilar tabiatga o'z mehnatlari orqali tasir ko'rsatadilar, o'z mehnatlari bilan tabiatni o'zgartiradilar. Ma'lumki hozirgi vaqtda kishilarning faoliyati butun sayyoramizni qamrab olgan. Kishilar tabiatni muhofaza qilishning, dastlabki paytlaridanoq o'ylay boshlaganlar deb bo'lmaydi.

Kishilar tabiatni cheksiz uning resurslari bitmas-tugalmas deb o'ylaganlar va shunga yarasha muamola qilganlar. Bugunga kunda kelib esa tabiat boyliklari ham cheksiz emas balki tugashi mumkinligi ulardan tejab-tergab foydalanish kerakligini tushundilar. Tabiiy muhit va tabiiy resurslar hozirgi davrda dunyo miqyosida kerak bo'lgan qimmatli ijtimoiy boylikdir. Tabiiy muhit barcha davlat fuqorolari

shuningdek butun insoniyatning kelajakda farovon hayot kechirishini taminlash uchun zarur bo'lgan tadbirlarni muntazam ravishda amalga oshirish yo'lib bilan muxofaza qilinishikerak.

Tabiat olamida inson hayoti va jamiyat taraqqiyoti uchun zarur bo'lmagan va muhim ahamiyat kasb etmagan narsaning o'zi yo'q. tabiat inson uchun tabiiy boyliklar manbaidir. Tabiiy inson uchun moddiy boyliklarning birinchi manbai sifatida ham, sixat salomatlik, ma'naviy ruhiy barkamollikning asosi sifatida ham o'zining g'oyat zo'r kuchli tasiri va ahamiyatini hech qachon yo'qotmaydi.

Yurtboshimiz I.A.Karimovning “Ona zaminimiz-boyligimizning mustaqilligimizning va kelajakda ishonchimizning asosiy manbaidir”, degan so'zlariga asoslanib inson tabiat bilan tirik deyish mumkin shuning uchun ham inson uni benihoya ulug'lab uni ona zamin deb ataydi. Tabiatni e'zozlash ona zaminimizning har bir hovuch tuprog'ini muqaddas bilib ko'zga surtish zarur va muhimligi haqidagi sharqona ta'lim tarbiya hozirgi davrda ayniqsa o'ta dolzarb ahamiyatga egadir.

Tabiatni buyuk ixlos bilan e'zozlash har bir inson zotinin goliyjanob burchi va masuliyati. Bunga hammani jalb qilish bugungi kun talablaridan biri ekanligini ham ta'kidlab o'tish zarur.

XULOSA

XULOSA

Yurtboshimiz I.A.Karimovning ong tarbiyasiga alohida e'tibor berishlari bejiz emas. U inson ongi va qalbi uchun kechayotgan bugungi kurash jarayonida **Ong** – tarbiyaning ya'ni har bir jamiyat a'zosi shaxs sifatida o'zligini hamda milliy o'zligini anglab yetishi naqadar muhimligini qayta qayta takidlamodalar. Tarbiyalangan shaxs – bu o'zligini anglagan shaxsdir. O'zlikni anglash barcha insoniy fazilatlarning ibtidosidir. Chunki aqliy, axloqiy huquqiy vatanparvarlik singari hoxlagan tarbiya turini shakllantirish albatta oily nerv sistemasi ongi bilan bog'liqdir. O'zligini anglagan shaxs vatanniq anglaydi. Insoniylik vatanparvarlik singari ma'naviy axloqiy fazilatlar egasi bo'ladi. Buyuk pedagog sifatida butun jahon tan olgan I.G.Pestolokni “Mening o'quvchilarim yangiliklarni mendan lishmaydi. Mening asosiy vazifam ularni o'zlarini namoyon etishga, mustaqil g'oyalarni rivojlantirishga yordam berishdan iborat” degan edi.

Ma'lumki, tasviriy san'atni o'zlashtirishning bosh me'zoni asosi bo'lish bilan birga alohida san'at turi sifatida ham xarakterlidir. Qalam tasvir sirlarini yaxshi bilgan miniatyura sanati manzara, natyurmort janri ijodkori hamda pedagog sifatida o'z fikr tuyg'ularini aniqroq amalga oshirish imkoniyatiga ega bo'ladi. Shuning uchun ham Fransiyaning mashhur ustasi Le.Korbuzey “TAsvirlash va tuzatish, yaratish, ixtiro qilish demakdir” deb bejiz takidlamagan. O'zbekistondek go'zal yurtida tug'ilib yashab ijod etgan bo'lajak sanatshunos o'qituvchining tabiatga mehrin berib “miniatyura” mo'jaz rang tasvirdir.

So'zimning so'ngida bizdan shu oliy dargohda olgan bilim va kasbiy mahoratlarimizni siovdan o'tkazishga yig'ilgan hay'at a'zolari minnaddorchilik bidiraman, shuningdek fakultetimiz dekani M.Abduraimovga, kafedra mudirimiz A.Raximovga bitiruv malakaviy ishimga yaqindan turib o'z maslahat va amaliy yordamlarini ayamagan ustoz o'qituvchim K.Abrayev, A.Meliqulov, O.Urokov shuningdek boshqalarga talabalarni tarbiyalab bilim va hunar berishdagi murakkab ezgulik ishlarini davom ettirishga kuch quvvat soliq salomatlik tilayman.

ILLYUSTRATSIYA

Камол Мирзаев. "Ота ва ўғил".

Шорасул Шоахмедов.
Намоён. «Иўловчи».
Шоҳқороз, темпера,
сувбўёқ, юпқа зарварақ,
2005.

Шарасул Шаахмедов.
Панно. «Путник». Шелковая
бумага, темпера, акварель,
сусальное золото.
2005.

Sharasul Shaakhmedov.
Panel. «Wayfarers». Silk
paper, tempera, water-colour,
gold leaf.
2005.

Дилбар Пулатова.
Намоён. «Шарқ театри».
Шоҳроғоз, темпера,
сувбӯёк, юпка зарварақ,
2004.

Дилбар Пулатова.
Панно. «Восточный
театр». Шелковая бумага,
темпера, акварель,
сусальное золото.
2004.

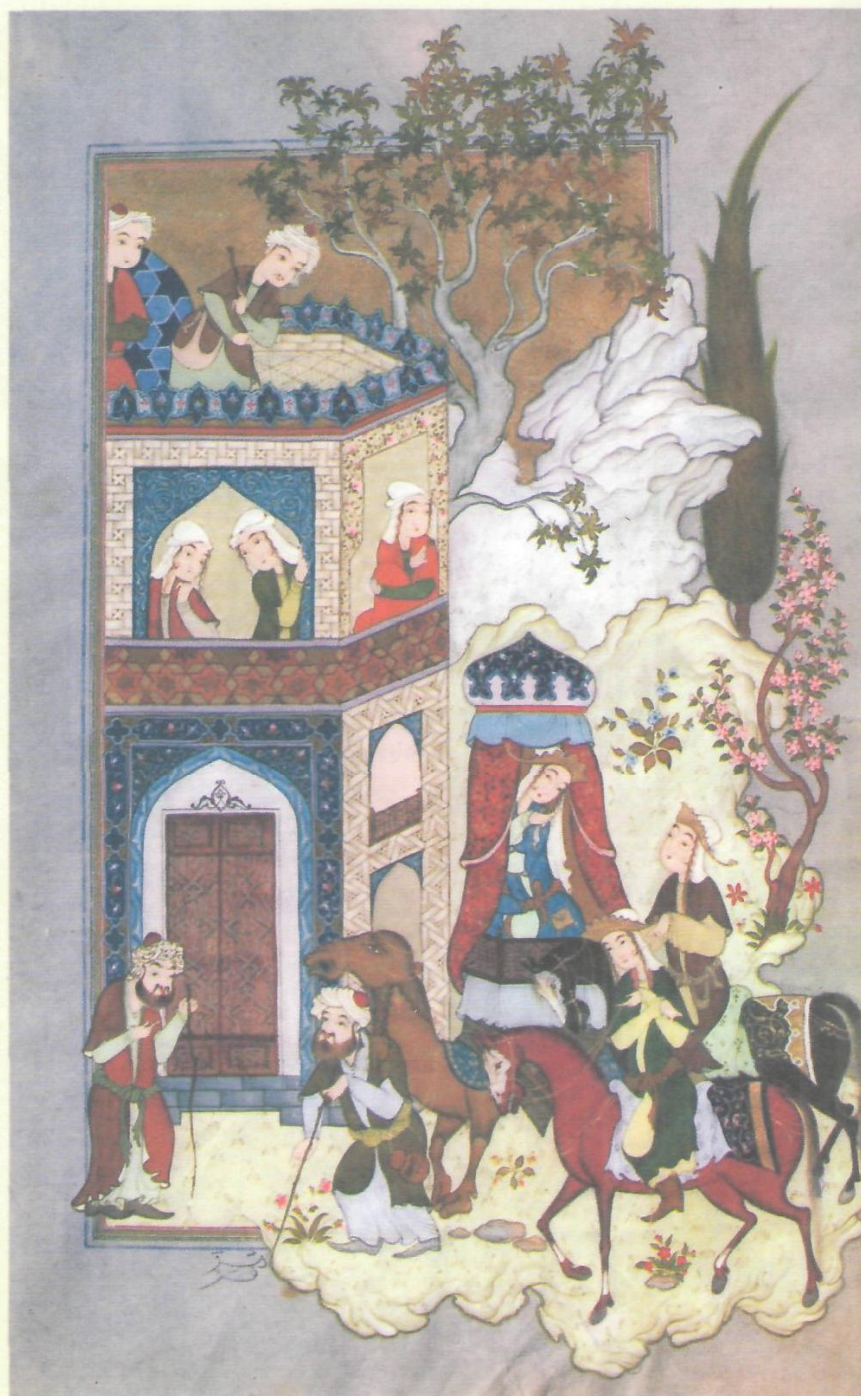
Dilbar Pulatova.
Panel. «Oriental theatre».
Silk paper, tempera,
water-colour, gold leaf.
2004.

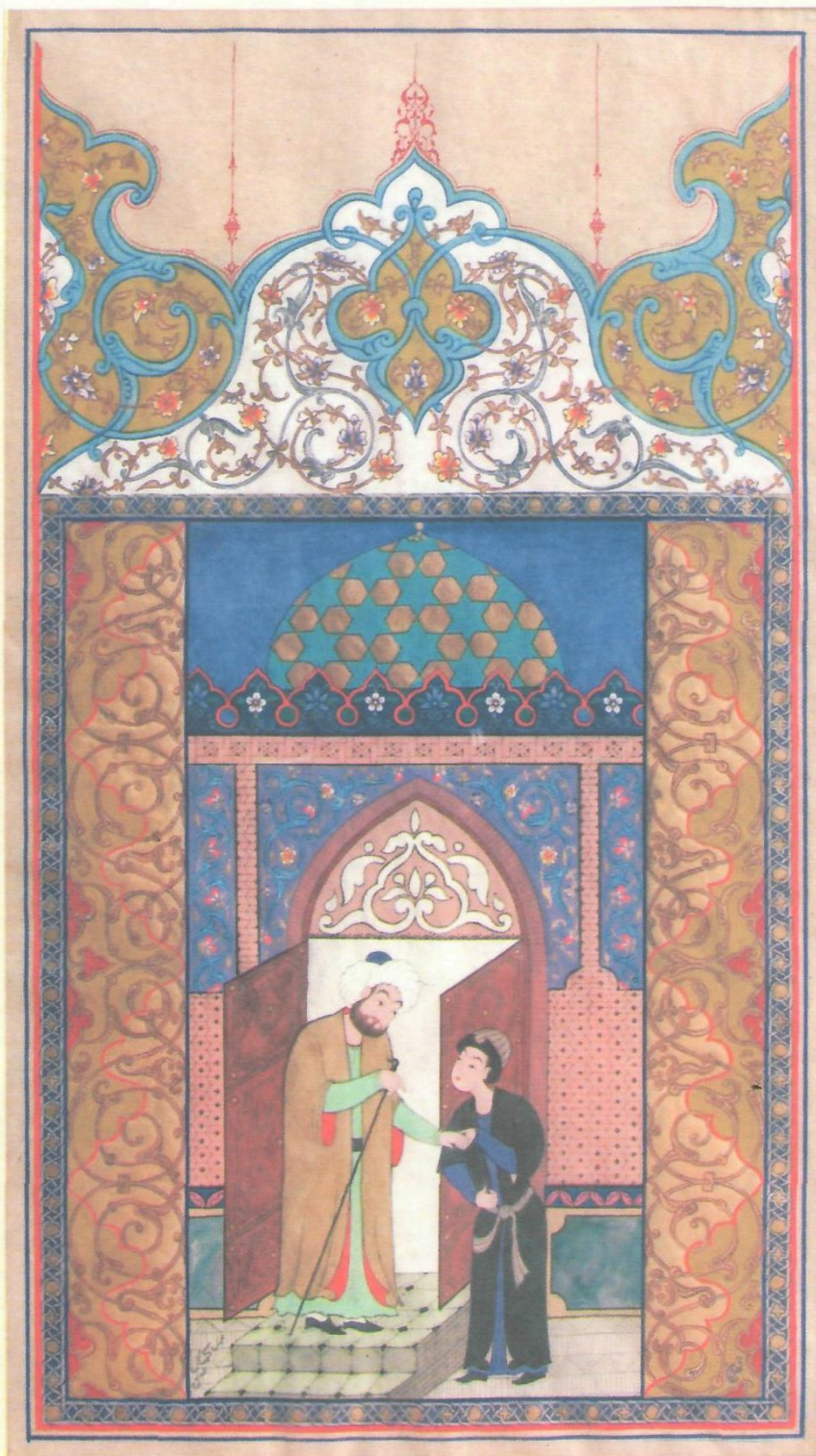

Музаффар Пулатов.
Намоён. «Лайли ва
Мажнун». Шоҳқоғоз,
темпера, сувбӯёк, юпка
зарварақ, 2005.

Музаффар Пулатов.
Панно. «Лейли и Меджнун».
Шелковая бумага, темпера,
акварель, сусальное
золото. 2005.

Muzaffar Pulatov.
Panel. «Leili and Medjnun».
Silk paper, tempera, water-
colour, gold leaf. 2005.

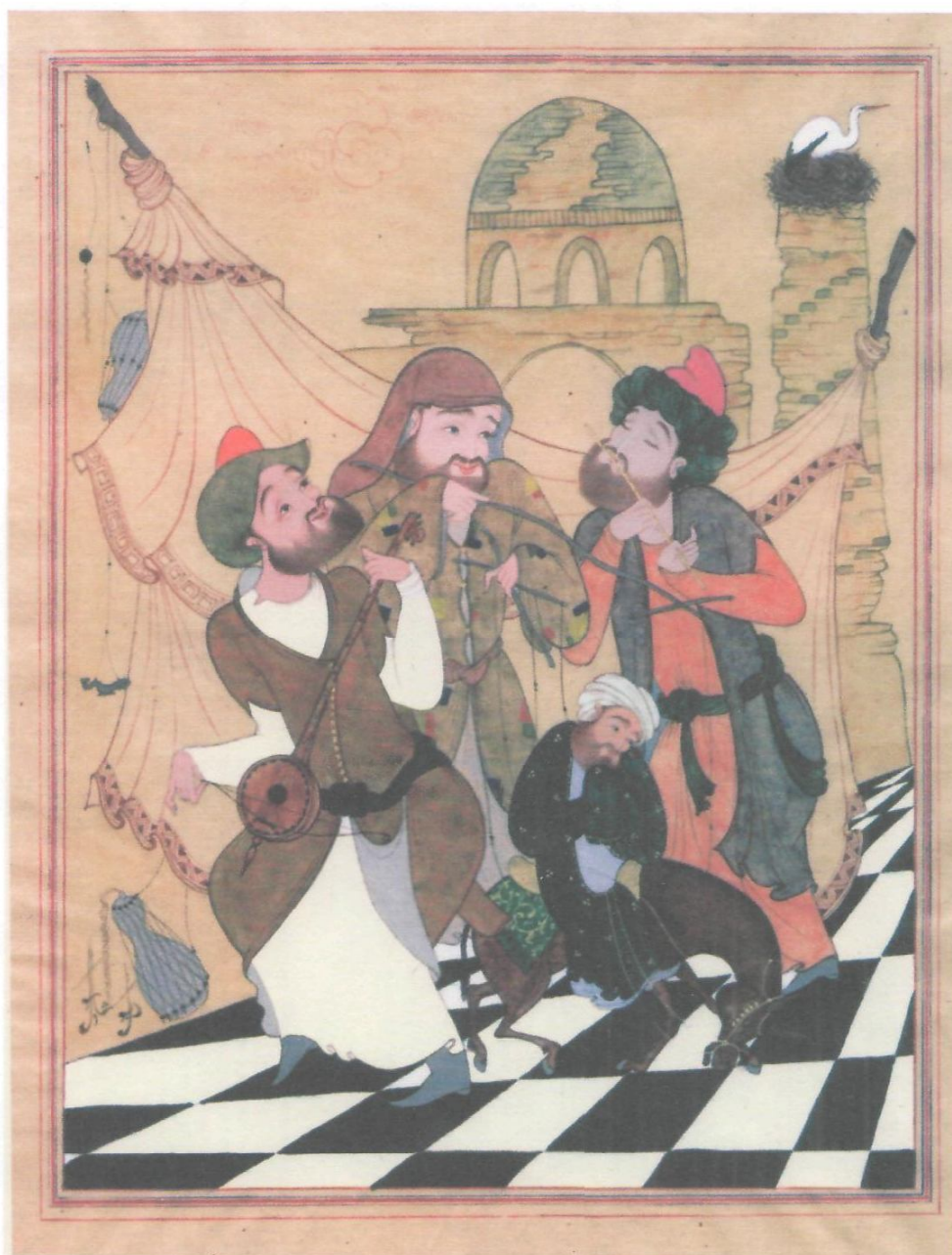
Камал Мирзаев.
Намоён. «Мачитга».
Шоҳқоғоз, темпера,
сувбӯёк, юпка зарварақ,
Қахрамон Шоишломов.
«Унвон» нақшинкор безаги.
Темпера, сувбӯёк, юпка
зарварақ. 2004.

Камал Мирзаев.
Панно. «В мечете».
Шелковая бумага, темпера,
акварель, сусальное золото.
Қахрамон Шаисламов.
Орнаментальная роспись
«Унвон». Темпера, акварель,
сусальное золото. 2004.

Kamal Mirzaev.
Panel. «In the mosque». Silk
paper, tempera, water-colour,
gold leaf. Kakhramon
Shaislamov. Ornamental
painting «Unvon». Tempera,
water-colour, gold leaf. 2004.

Тоир Болтабоев. “Дарвиш”.

Дилбар Пўлатова. “Шарқ театри”.

Шорасул Шоахмедов.
Намоён. «Уч дарвиш».
Шоҳқоғоз, темпера,
сувбӯёқ, юпка зарварақ,
2004.

Шарасул Шаахмедов.
Панно. «Три дервиша».
Шелковая бумага, темпера,
акварель, сусальное золото.
2004.

Sharasul Shaakhmedov.
Panel. «Three dervishes».
Silk paper, tempera,
water-colour, gold leaf.
2004.

Foydalanilgan adabiyotlar

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov I.A. “Bunyodkorlik yo’lida” O’zbekiston 1996-yil.
2. M.Nabiyev “Rangshunoslik” o’qituvchi 1995-yil
3. Naim Norqulov, Ilyos N. “Miniatyura tarixidan lavhalar” G.Galerkina nomidagi adabiyot va san’at nashriyoti 1995-yil.
4. Pugachenko A., Galerkina G. “Miniatyura sdednoy asii Moskva” iskustvo 1979-yil.
5. Murod A. O’rto Osiyo Hattotlik sanat tarixidan. Fan 1971-yil
6. Amir Temur o’gitlari (to’plam) tuzuvchilar D. Axmedov., A.Aminov. “Navro’z” 1992-yil O’zbekiston.
7. Sh.K.Shayoqulov “O’zbekistonning bugungi miniatyura rang tasvir san’ati” (musavvir 1996-yil)
8. Chingiz Axmarov (So’z boshi va albomini tuzuvchi Umarov A. adabiyot va san’at nashriyoti 1979-yil
9. S.S.Bulatov., P.Shoborotov “Muallimlar oliygohi uchun miniatyura fanidan” dastur. 1995-yil
- 10.Shoborotov P. Miniatyura ma’ruzalar matni T. 2000-yil
- 11.X.Sulaymonov., X.Sulaymonova. Navoiy “Xamsa”siga ishlangan miniatyurali rasmlar T.Fan 1985-yil
- 12.Usmonov O. K.Behzod va naqqoshlik maktabi T.1977-yil
- 13.[www.h.b.gt.intal.O’z](http://www.h.b.gt.intal.O'z)
- 14.O’zbekiston Respublikasi ta’lim to’g’risidagi qonun. T.Sharq 1997-yil 20-29-betlar
- 15.A.Xoliqov Pedagogik mahorat “Tafakkur bo’stoni” Toshkent 2011-yil.
- 16.Azimxo’jayeva N. Pedagogik texnologiya va pedagogic mahorat. T. TDPU. 2003-yil 174-bet
- 17.I.A.Karimov Ekologiya va hayot. Ekologiya ta’lim yo’nalishlari uchun qo’llanma T. O’zbekiston 2002-yil 124-bet.
- 18.Ekologiya va atrof muhitni muhokama qilish asoslari. Sultonov S. Toshkent 2004-yil.